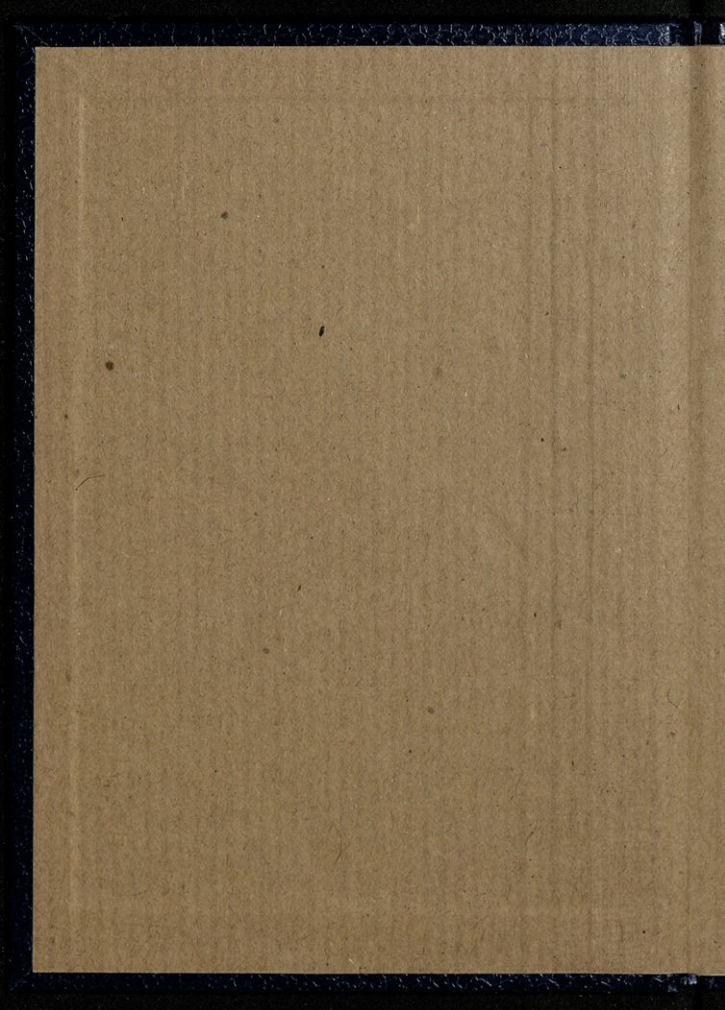

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

33561

33561

Nauk, kako zasajati vinograde z ameriškimi trtami, da jih trtna uš ne more uničiti.

Po naročilu deželnega odbora kranjskega

spisal

Rihard Dolénc,

vodja deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu.

V pojasnilo več slik.

V Ljubljani 1888.

Založil deželni odbor kranjski. — Natisnila »Narodna Tiskarna«.

33561

33561

030051517

I. Poglavlje.

Zakaj moramo zasajati naše vinograde z ameriškimi trtami?

Ko se je trtna uš, zanesena iz Amerike v Evropo, prikazala pred kakimi sedemindvajsetimi leti na Francoskem, in pred blizo osemnajsetimi leti v Klosterneuburgu pri Dunaju, pričeli so ljudje priporočati proti njej kaj dosti pripomočkov ter jih rabiti. Na Francoskem razpisalo je društvo znanosti nič manj nego 300.000 frankov v zlatu v dar tistemu, kateri bi izumil tak pripomoček, s katerim bi mogli uničiti trtno uš na trtnih koreninah, a da ne bi pri tem poškodovali trte. Oglasilo se je na ta razpis več sto ljudi, katerih vsak je trdil, da je izumil prav gotov tak pripomoček. Ko pa so poskusili ponujane pripomočke, videli so, da s temi pripomočki ne opravijo nič proti trtni uši. Edino, kar se je spoznalo za dobro, je troje: 1.) da je najbolje preplaviti z vodo vinograde, v katere se je zaplodila trtna uš. 2.) Zasaditi trte v peščeni — svižasti — svet, v katerem pa mora

biti vsaj 80 odstotkov čistega peska. 3.) Zasajati take ameriške trte, katerih se uš sicer loti, ali jih ne uniči. No! preplaviti vinograde, pa je le redko, redko kje mogoče. Tak peščen svet, v katerem se nahaja 80 odstotkov čistega peska, imamo tudi le malo kje. Na Dolenjskem in sploh na Kranjskem ne dá se izpeljati ni prvo ni drugo že celo v količkaj večji izdatni meri. Ako hočemo torej, da nam vinogradov ne bode uničevala trtna uš, zasajajmo jih čisto na novo s takimi ameriški trtami, katerih trtna uš ne more uničiti.

II. Poglavje.

S katerimi ameriški trtami moramo na novo zasajati naše vinograde?

Ameriških trt, katerih trtna uš ne more uničiti, če tudi živi na njenih korenikah, razločujemo troje vrst. Prvič take, katere rodé grozdje, to grozdje in iz njega napravljeno vino ima pa kaj neprijeten duh, namreč po stenicah. Drugič take, katerih grozdje in torej tudi vino nima čisto nič neprijetnega duha. Tretjič take, katere rodé tako majhne grozdke, da smemo reči, da nič ne rodé in torej ne dajejo nič vina, bodi si prijetno ali neprijetno dišečega. Vsakdo bi rekel: dobro, torej

zasadimo vinograde naše z ameriškimi trtami druge vrste, to je s takimi, katere se ne posušé, naj jih tudi napadajo trtne uši, pa dajejo prav dobro vino brez vsega neprijetnega duha. Toda temu ni tako. Vse take vrste trt pri nas ne dozoré grozdja, ponajveč katera v Vipavi ali pa še tam ne. Vinu trt prve vrste morali bi se še le privaditi. No! to bi se že še lahko zgodilo, toda tudi večina trt te vrste ne bi dozorila pri nas. In škoda, velikanska škoda bi pač bila, ako bi morali zamenjati svoje zdanje fino, prijetno vino domače vrste za take trte! Zato nam ne preostaje nič drugega, nego da zasajamo ameriške trte tretje vrste ter jih požlahtujemo s cepiči domačih finih vrst, to je cepimo. Take trte so: „*Riparia souvage*“ (po slovenski divja riparija), „*Vitis solonis*“ (solonska trta) in „*Jork madeira*“.

Najboljša je po splošnih, dosedanjih izkušnjah prva, kajti ona se brani trtne uši popolnoma jednako v močnem, kakor v slabem svetu, v nižavah, kakor na višavah. Solonska trta uspeva po francoskih izkušnjah po nižavah in v močnem, globokosežnem svetu popolnoma. Ne pa tako po bolj suhih višavah in na tanjšem, pustem svetu.

Kar se tiče Jork madeire, ni še nikakor do dobrega izkušena. V nekaterih krajih (n. pr. na Francoskem) mislijo, da se je trtna uš ne

mara lotiti; v družih (n. pr. v Klosterneuburgu), pa je nič kaj ne čislajo, ker se je trtna uš ravno tako prime, kakor nji sorodne „Izabele“. Izabela je tista vrsta ameriških trt, katera je nasajena po nekaterih naših vinogradih že zdavna v precejšnej meri in katera daje sploh znano, nekaterim prijetno po jagodah dišeče, drugim pa po stenicah smrdeče grozdje in vino. Ta trta — tudi „Labruska“ imenovana — pravijo nekateri, da ne pušča k sebi trtne uši, kar pa nikakor ni res. Ona se je brani sicer nekoliko dalje, nego druge naše domače vrste, a konečno vender usahne.

Ako se Jork madeira resnično kje protivi trtni uši, to je gotovo mogoče le v zelo dobrem, močnem svetu, ako ga obilno gnojimo. Jork madeira tudi še precej močno rodi. Daje sicer prav majhne grozdke, a teh obilno, ter nje grozdje dozoreva vsako leto popolnoma tudi pri nas. Ali njeno vino pa le močno diši, že celo, ako ga pripravljamo na navaden način, to je ako se grozdje zmasti, ako mošt s tropinami vred damo kipeti, ter ko dokipi, prešamo tropine, namesto da bi prešali celo grozdje in mošt pustili kipeti brez tropin. Za silo bila bi torej Jork madeira tudi tedaj, ako ne bi je požlahtnjevali s cepiči naših domačih vrst, dobra za vino, ako je trtna uš res ne bi mogla uničiti.

III. Poglavje.

Kje dobiti ameriških trt?

Za vinske kraje, v katerih se trtna uš že nahaja, dobiti je lahko ameriških trt iz državnega ameriškega vinograda v Kostanjevici, in sicer v podobi ključev.

V krajih, v katere še ni prišla trtna uš, ne kaže saditi kostanjeviških trt, kajti po njih bi utegnili brez vse potrebe zanesti trtno uš več let poprej, nego li bi se sama ugnezдила. Za take kraje treba je poiskati ameriških trt tam, kjer trtnih uši še čisto nič ni. Tak kraj je Ormož na Štajarskem, kjer jih prodaje tamkajšnji c. kr. beležnik, g. dr. Josip Geršak. Tudi iz poskusnega vinograda nekdanje vinarske in sadjarske šole na Slapu pri Vipavi mogli bi se že ključ dobiti ameriških trt, kajti tamkajšnji ameriški vinogradič bil je zasajen že leta 1876. Kdor jih tedaj želi, piši po nje tja in jih naroči z naslovom: „Oskrbništvo graščinice grofa Lanthierija na Slapu pri Vipavi.“ Čez tri leta dobiti bode tudi na Grmu ključev ameriških trt v velikem številu, kajti tam so že letos zasadili tri dokaj velike kose ameriškega vinograda. Kdor hoče zvedeti še za druge ameriške trte, ta piši društvu za obrambo avstrijskega vinarstva na Dunaju, in sicer tako: „Verein

zum Schutze des österreichischen Weinbaues in Wien, I., Herrengasse Nr. 13.“ V prihodnje bode mogoče kaj lahko tudi na Kranjskem dobiti ključev ameriških trt, kajti po sklepu letošnjega deželnega zbora mislijo zasaditi še dva državna ameriška vinograda, ki bodeta jednaka kostanjeviškemu. Tudi je naročeno deželnemu odboru, naj izprosi pri visokem c. kr. poljedelskem ministerstvu dovoljenja, da smemo uvažati ameriške trte z Ogrskega v tiste občine, v katerih je trtna uš že dokazana. Na Ogrskem imajo namreč v državnih ameriških vinogradih že čuda ameriških trt. Kupčija z ukoreničenimi trtami, bodisi ameriških ali pa domačih trt, prepovedana je strogo z ukazom poljedelskega ministerstva od 29. julija 1882.

IV. Poglavlje.

Kaj početi z ameriškimi trtami?

Vsak vinogradnik dela gotovo zelo previdno, ako si, četudi še nima trtne uši v vinogradu in četudi je še v bližini ni, preskrbi velikosti svojega vinograda primerno število ključev ameriških trt, n. pr. riparije, solonis in Jork madeire ter

jih usadi prav pazljivo v najboljšo zemljo v vinogradu. In čemu to? Zato, da si na zadobljenih trtah, ki čudovito močno rasejo, lahko sam prideluje zadostno število ključev ameriških trt ter da si ž njimi vinograd kar sproti znova zasadi, bržko mu ga prične uničevati trtna uš.

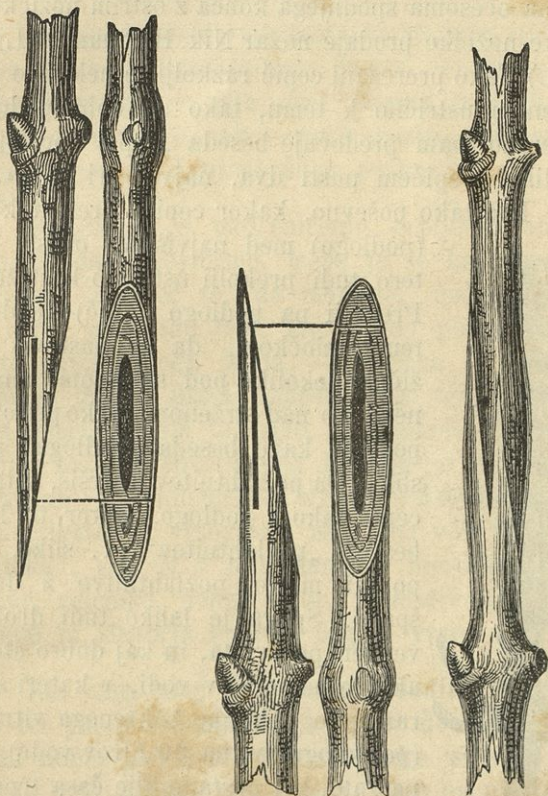
Bodisi pa, da si kdo ključe ameriških trt sam pridelal ali nakupi, ravnaj ž njimi, predno jih zasadiš v vinograd, tako-le: Najprvo 1. požlahtni ali cepi jih s cepiči finih domačih vrst trt, 2. cepljene ključe ukoreniči in 3. ukoreničene zasadi pravilno v vinograd.

1. Kako cepiti ameriške ključe?

Kdor bi hotel saditi v vinograd ključe ameriških trt, ki trtne uši prenašajo, ter jih šele čez več let, to je potem, ko iz njih nastanejo že zadosti debela debla za cepljenje po navadnem načinu v razkol ali razklad, požlahtniti s cepiči finih domačih vrst, delal bi zelo malo modro. In zakaj? Zato, ker bi moral novega rodovitnega vinograda pri takem postopanju čakati dobrih deset do dvanajst let. Med tem bi mu pa trtna uš že lahko uničila ves vinski pridelek. Zato je treba ključe ameriških trt tako cepiti, da na njih že čez tri leta dosežemo polno letino. Tako pa cepimo ključe ameriških trt na ta način: Najprvo je potreba, da izbereš za ključ pravi les.

Pravi les so pa dobro dozorele enoletne mladike največ petih oces, torej po 40 centimetrov dolge. Daljših ključev ni treba nikdar napravljati, že celo ne, ako jih je saditi v težek, ilovnat svet. Na spodnjem (debelejšem) koncu prereži mladiko ali tikoma pod enim očesom, ali pa, kar je gotovo najbolje, odčesni mladiko od starejšega lesa ter jo tako pusti. Ključi, dobljeni na poslednji način, so najboljši; le škoda, da je takih mogoče napraviti le kaj malo. Tako napravljene ključe požlahtnujemo (cepimo), in sicer kar v roki, za mizo, po takozvanem načinu angleškega poročevanja. V ta namen narežemo že na jesen cepičev finih domačih vrst, v podobi dobro dozorelih, pa bolj ko mogoče tankih mladik. Ameriške trte imajo namreč kaj tenak mlad les, in radi tega so tudi iz njega napravljeni kjuči tanki, in tanki morajo biti tudi cepiči, namenjeni za njih požlahtnitev. Nabrane cepiče shrani čez zimo v kako gorko klet, kjer jih postavi poleg zidú v vlažen pesek, tako da so za dobro dlan v pesku zasuti. Nimaš li take kleti, zasuješ tudi lahko cepiče na vrtu ali kjer si boji v kako globoko jamo, da jih zimski mraz — zmrzlin — ne doseže. Ravno tako, kakor cepiče, shranjujemo čez zimo tudi ameriške ključe, katere je napravljati najbolje že na jesen, ker jih huda zima prav lahko poškoduje.

Aprila meseca prični cepiti. Cepiš pa lahko v sobi za mizo ali pa v senci kje zunaj na pro-

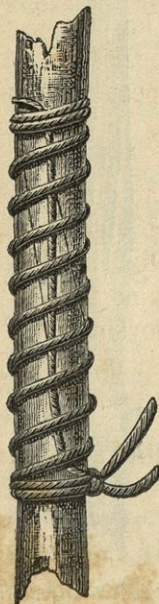
Cepič.

Podloga.

Požlahtniter.

Slika 1.

stem. Vsakemu ključu poišči jednako debelega cepiča, kateri kar le mogoče na dolgo pošev prereži med dvema očesoma spodnjega konca z ostrim nožičkom. (Take nožičke prodaje nožar Nik. Hoffmann v Ljubljani.) Tako prerezani cepič razkolji še nekoliko pod strženom ustrično k temu, tako da dobi podobo, kakeršno nam predočuje beseda „cepič“ pridejane 1. slike. Cepičem pusti dva, največ tri očesa.

Isto tako poševno, kakor cepič, prereži ključ (podlogo) med najvišjimi očesi, katero tudi prekolji ustrično k strženu. Prekolji pa podlogo (ključ) vendar s tem razločkom, da ne nastaviš nožička nekoliko pod strženom, ampak nekoliko nad strženom. Tako prirejeno podlogo kaže beseda „podloga“ prve slike. Da požlahtnitev dovršiš, zatakni cepič tako v podlogo, kakor to kaže beseda „požlahtnitev“ 1. slike, ter poveži mesto požlahtnitve z dobro špago. Špaga je lahko tudi drobna, vendar pa čvrsta, in kaj dobro storiš, ako jo namočiš v vodi, v kateri se je raztopilo nekoliko bakrenega vitrijola (pol kilograma na 20 litrov vode). To pa zato, ker postane dlje časa trpežna v zemlji, v katero moraš uložiti cep-

Slika 2.

ljene ključe v namen, da se ukoreničujejo. Povezано požlahtnitev predočuje slika 2.

Zamazati mesto požlahtnitve ni čisto nič potreba. Ako pa požlahtnjeno mesto, ko je že zavezano, potopiš v zelo gost ilovnat močnik, ni napačno, že celo, ako misliš cepiti več stotin ključev, predno ž njimi dalje postopaš.

Predno pa o ukoreničenju cepljenih ameriških trt dalje govorimo, treba je še kaj drugega povedati, namreč to, da moremo, požlahtnjujoč ali cepeč ameriške trte, kaj močno pospešiti dobroto vina jednega kraja. Neovržna je namreč resnica, da je nizki dobroti vina večjih krajev pred vsem drugim to krivo, ker imamo dosti pre-slabih, to je prenizkih vrst grozdja po vinogradih zasajenih. Na Dolenjskem n. pr. pridelali bi lahko v marsikaterem vinogradu zelo fino vino namesto „cvička“, ako bi v njih namesto lipovšine, sive črnine, zelenike, pelesa in dr., rasle druge, **zgodaj zoreče** in sladorja (cukra) bogate vrste.

Ker smo torej že prisiljeni saditi ameriške trte ter jih požlahtnjevati s cepiči domačih vrst, delali bomo pač zelo pametno, ako si v to izvolimo zelo dobrih vrst cepiče. Zato pa naj tukaj nekatere navedemo, katere bi posebno na Dolenjskem uspevale.

a) Z a b e l a v i n a :

Kraljevina, belina, beli javor, muškat, italijanski rizling, sipa, beli in rudeči španjol, rulan-dec, veltninar zgodnji rudeči, beli burgundec, ribola in grganja. Poslednjo — vipavsko — vrsto priporočati je Dolenjcem posebno zato, ker zelo pozno ozelení, grozdje pa vender zgodaj dozorí. Radi tega tedaj, ker pozno ozeleni, ušla bi marsikatero pomlad slani.

b) Z a č r n a v i n a :

Črna portugalka, črna frankinja, črni burgundec, vrhpoljec (ali po dolenjski tičenska črnina), blinska črnina, črna ribola ali pinolček, črna kavščina (ali po dolenjski žametasta črnina).

Te vrste bodo se pomnoževale na deželni vinarski, sadjarski in poljedelski šoli v Grmu v posebnem, nalašč nasajenem vinogradu, da v njem pridelamo obilo cepičev.

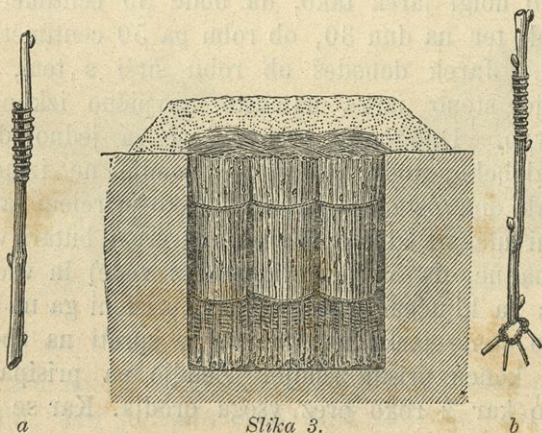
Slovenci! zlasti pa vi, Dolenjci! segajte po teh vrstah, in čudili se bode, kako fina vina bode pridelovali v vinogradih finih lež, koder pa zdaj pridelujete le bolj kisla vina.

2. Kako ukoreničevati cepljene ameriške trte?

Da se cepljeni ameriški ključi gotovo in hitro ukoreničijo, delati morate tako-le: V roki cepljene ključe poveži lepo previdno v butarice

po 100 kosov. Na vrtu ali v vinogradu, sploh blizu tam, kjer misliš cepljene ključe zato za jedno leto uložiti v zemljo trtnico, da se v njej ukoreničijo, izkoplji jamo. Jama bodi po tem, kolikor imaš butaric, primerno široka in dolga, globoka pa toliko, kolikor so dolgi ključi s cepičem vred. V tako jamo postavi butare tako, da pridejo cepiči na dno, spodnji konci ključev pa na vrh; torej uloži jih narobe. Vrh ključev deni dva do tri prste na debelo mokrega mahu, a vrhu mahu natrosi ravno toliko na debelo peska.

Slika 3. predočuje nam tako jamo z butarami, ravno narobe vanjo uloženimi. Črka *a* znamenjuje cepljeni ključ, črka *b* pa isti ključ,

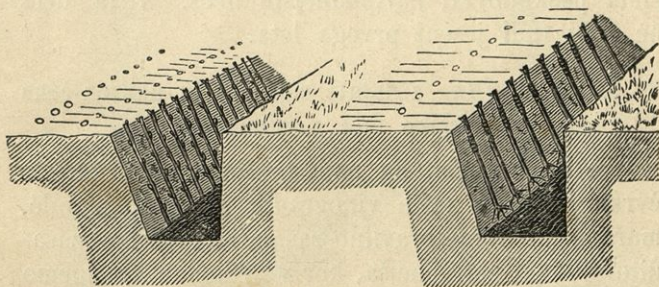
Slika 3.

čez tri do štiri tedne pozneje, ko se je že ukorenčil. Koreninice so bele in zelo nežne.

Brž ko postanejo koreninice le jeden meter dolge, je že čas, da butare uzameš iz jame ter ž njimi tako-le ravnaš. Toliko butar, kolikor jih more stati v enem škafu, vzemi previdno hkratu iz jame in postavi jih **urno** v škaf, ki je do polovice z vodo napolnjen. Škaf z butarami odnesi na mesto, kjer misliš uložiti ključ v zemljo, to je v trtnico zato, da se v njej popolnoma ukorenijo. Za trtnico izberi si vselej bolj ko mogoče rahel svet, najboljši je torej zelo peščen svet.

V trtnico pa je ulagati cepljene ključe (ali pa tudi necepljene) tako-le: Najprvo izkoplji poljubno dolgi jarek tako, da bode 30 centimetrov globok ter na dnu 30, ob robu pa 50 centimetrov širok. Jarek dobodeš ob robu širši s tem, da zadnjo steno jarka namesto navpično izkoplješ poševno. Dno jarka prekoplji še za jedno dlan na globoko, toda prekopane zemlje ne izmeči, ampak ona ostane v jarku. V tako prirejeni jarek prični ulagati ključe. Najprvo prereži butari vezi (to pa ne, da bi jo vzdigoval iz vode) in vzemi ključ za ključem **urno** iz škafo, prisloni ga na poševno steno jarka ter koj, to je sproti na spodnjem koncu prisuj zemlje. Zemljo pa prisipavaš lahko kar z roko brez vsega orodja. Kar se tiče

tega, kako ulagati ključe v jarek, treba še to omeniti. Ulagati jih je tako globoko, da molé iz zemlje le najvišja očesa cepičev, in tako na gosto, da je ključ od ključa za jedno dlan oddaljen. Kakor si uložil tako jedno vrsto ključev, prekoplji toliko sveta naprej, da z zadobljeno zemljo zasuješ uložene ključe od tal pa do vrha 30 centimetrov na debelo in da nastane novi drugi, prvemu popolnoma jednak jarek. V drugi jarek uložiš zopet ključe, zasuješ jih i. t. d., dokler nisi uložil vseh ključev. Slika 4. pojasnjuje, kako treba ulagati ključe v trtnico. To delo imenujemo kratko „bilfanje“. Leva stran slike kaže „zabilfane“ čisto navadne ključe, desna pa zabilfane cepljene ter v jami že nekoliko ukoreničene ključe.

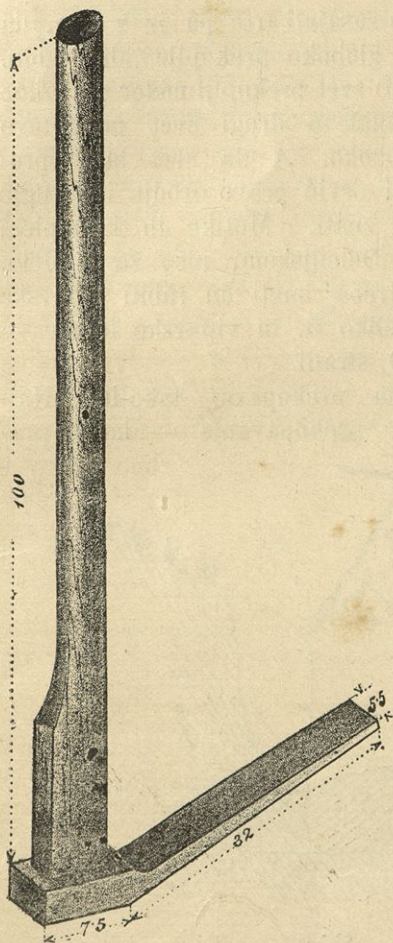
Slika 4.

Po leti je treba zabilfanim trtam pridno pletiti jih, ako je huda suša, tudi zalivati. Drugo

pomlad so tako zabilfani ključi, katerih navadno čvrsto rase do 80 odstotkov, že dobri, da se presade v vinograd, in pravimo jim enoletne bilfe. Pustiš li bilfe celi dve leti v trtnici, storil si še bolje. Seveda moraš tudi drugo leto skrbeti za trte v trtnici, ne pa jih v nemar pustiti. Skrbiš pa za nje najboljše, ako ž njimi tako-le ravnaš. Kakor hitro se prične pomlad, odreži jim vse mladike, tako da na vsaki trti (bilfi) ostane le čisto kratek palček (reznik, čap) dveh oces. Ob istem času prekoplji tudi zemljo med vrstami in pri tem delu tudi pazljivo odreži vse koreninice, ki rasto iz cepičev. V poletnem času ne smeš zabiti pleti. Na jesen blizu pred zimo dobro je obsuti mladike nekoliko z zemljo, da ne more zima poškodovati najspodnejših oces. Tega dela ne zabi tudi jeseni prvega leta.

3. Kako pravilno zasajati cepljene in ukoreničene ameriške trte v vinograd?

Ako hočemo, da nam cepljene ameriške trte čvrsto rasto v naših vinogradih in da nam rodé, moramo jih v nje pravilno zasajati. Pravilna zaseditev je tem potrebnejša, ker v prihodnje ne smemo grobati cepljenih ameriških trt. Grobati trt pa ne smemo radi tega, ker se sicer v zemljo spravljene les evropskih, to je domačih vrst ukoreniči, na teh korenikah pa se ugnezdi trtna uš in

Slika 5.

Slika 6.

uniči trte. Pravilno zasajati trte pa je v tem, da se svet čez in čez globoko prekoplje ali rigola. Laporasti (soldanasti) svet prekoplji meter globoko; nelaporast, to je ilnat in drugi svet pa gotovo 60 centimetrov globoko. A da svet tako prekoplješ, moraš imeti prvič pravo orodje in drugič prekopavati moraš znati. Motike in krampice, kakeršne imajo po Dolenjskem, niso za to delo, ampak za to je treba imeti in rabiti vipavske kopalnice — glej sliko 5. in vipavske lopate — glej sliko 6. na 19. strani.

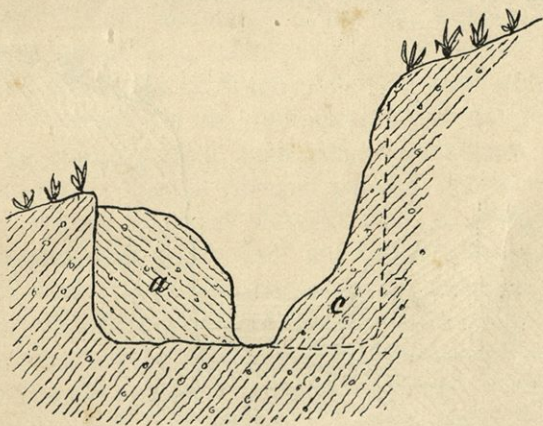
S tem orodjem prekopavaj tako-le: Najprvo moraš delo — prekopavanje — kakor pra-

Slika 7.

vijo odpreti. Delo pa se odpre s tem, da čez celo širokost zemljišča, katero misliš zasaditi s trtami, izkoplješ v vznožju meter širok ter toliko globok (oziroma 60 centimetrov širok in toliko globok) jarek. Kadar je jarek izkopan, stopi vanj na jednom koncu delavec s kopalnico ter ž njo proti brežini obrnen kopa svet tako sebi med noge in na nje, kakor to kaže slika 7.

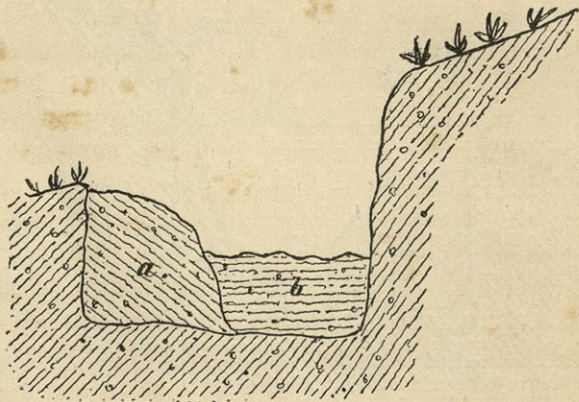
Kopajoč mora ta delavec šte. 1. segati s kopalnico za kakih 30 do 40 centimetrov daleč v breg — celi svet —, kar se tiče globokosti, pa kar le mogoče globoko. Ta prvi delavec zapusti za seboj takovo delo, kakeršno kaže slika 7.

Slika 8.

Črka *a* zaznamenuje prekopano zemljo, črka *b* še neprekopano. Čim se delavec št. 1. pomakne naprej toliko od konca jarka, da poleg njega lahko drugi ustopi, uzame ta delavec šte. 2. lopato in odtrebi v jami toliko prekopane zemlje od zgornje — brežine — stene jarka k spodnji steni, da pride ves od šte. 1. ne navpik prekopani svet *b* 7. ali pa *c* 8. slike na dan.

Za tem delavcem šte. 2. vidi se delo tako, kakor to kaže slika 8. Delavec je pri tem delu obrnen proti desnemu ali pa levemu licu delavca šte. 1., kar je ravno od tega odvisno, ali je delavec šte. 1. začel kopati od desne proti levi, ali pa od leve proti desni strani.

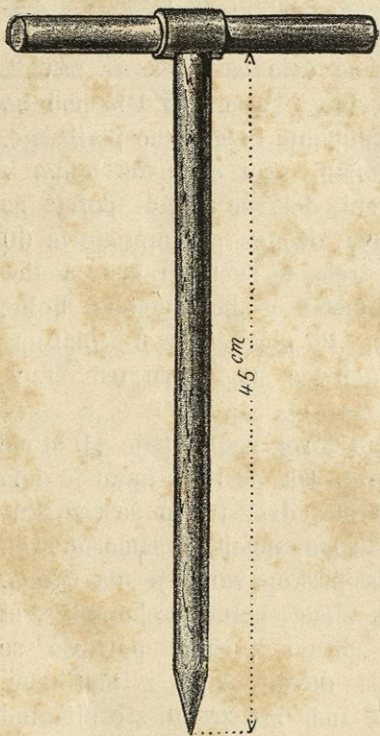
Slika 9.

Za delavcem št. 2. nastopi še delavec št. 3. zopet s kopalnico, in on prekoplje ravno tako obrnen, kakor št. 2. od delavca št. 1. ne navpik prekopani svet *c* osme slike. Tako dobi delo podobo slike 9. To poslednje kopanje imenujemo plajbanje.

Po št. 3. prekopani svet *c* pustiš lahko v jarku ali pa ga iztrebi delavec št. 4. poleg že prej iztrebljenega sveta. Koder prekopujejo le 60 centimetrov globoko, treba ta svet iztrebiti; koder pa prekopujejo celi meter globoko, store bolje, da ga pusté na mestu. Po delavcu št. 3., oziroma št. 4. nastopi zopet delavec št. 1., po tem št. 2. in tako dalje vedno naprej.

Tako prekopujejo torej vedno trije ali štirje delavci v jedni skupini. Da po tem, kako je delo široko, prekopujejo lahko dve, tri in še več skupin h kratu druga za drugo, umeje se samo ob sebi.

Najboljši čas za prekopavanje je na jesen, koj po trgatvi. Čez zimo ostane prekopani svet neporavnan. Še le drugo pomlad poravna se svet, brž ko se usuši dovolj, lepo z motikami, poravnani svet pa se tudi koj zasadi s cepljenimi ameriškimi trtami. Da trte ročno obdelujemo, da grozdje boljši zori in da bodo trte zdrave, je najbolje, da trte lepo v vrste sadimo. Vrste morejo biti daleč po 80 centimetrov druga od druge, v vrstah pa tudi toliko trta od trte. Za tako zasaditev trt treba je treh močnih — šmišastih — v dele

Slika 10.

80 centimetrov razdeljenih špag in pa vsaj jednega sadilnega železnega kola. Špage razdeliš najbolje na ta način, da na mesta delov prišiješ majhne rudeče krpice. Sadilni železni kol kaže nam slika šte. 10.

Jedno špago raztegni po zgornjem robu prekopanega zemljišča, drugo pa po dolnjem. To pa tako, da sta špagi mej seboj vštric. Tretjo špago napni tako, v sredini ali pa na enem koncu prvih dveh, da je popol-

noma navpična na njih in da zveže dva dela — dve rudeči krpici — ustričnih špag. K vsakemu delu tretje špage zatakni majhen količek, in tako zaznamenuj mesta, kamor pridejo trte v vrstah.

Kadar si tako zaznamenoval jedno vrsto, premakni tretjo špago za jedno znamenje naprej itd., dokler niso vse vrste iztaknene. Ko si iztaknil vrste, začni zasajati, in to tako. Zatakneni količek izvleci in natanko na njegovo mesto zatakni železni sadilni kol, katerega zarini tako globoko v zemljo, da pride njegovi leseni roč tikoma površja zemlje. Ob jednom pa tudi majaj ž njim na vse strani, da nastane v zemlji luknja tako globoka, kakor je sadilni kol dolg, ter tako široka, da iznaša v premeru 8 do 10 centimetrov. V vsako luknjo utakni po jedno ameriško cepljeno jednoletno ali pa dvoletno bilfo, katero pa moraš poprej še tako le pripraviti. Ako ima bilfa več mladik, odreži vse slabotnejše gladko preč, najmočnejšo pa skrajšaj na čisto kratek palček jednega samega očesa. Korenike, kolikor jih ima bilfa na svoji gorenji polovici, odreži gladko; one na dolnji polovici skrajšaj pa tako, da ostanejo le jeden centimeter dolge. Tako pripravljeno bilfo drži tako globoko z levico v luknji, da gleda le mali palček iz zemlje. Z desnico zasuj trto s prav fino rodovito zemljo tija do vrha. Konečno še zatakni k bilfi zopet količek in bilfo zakrij s pestjo peska. Tako si zasadil bilfo najhitreje in najboljše.

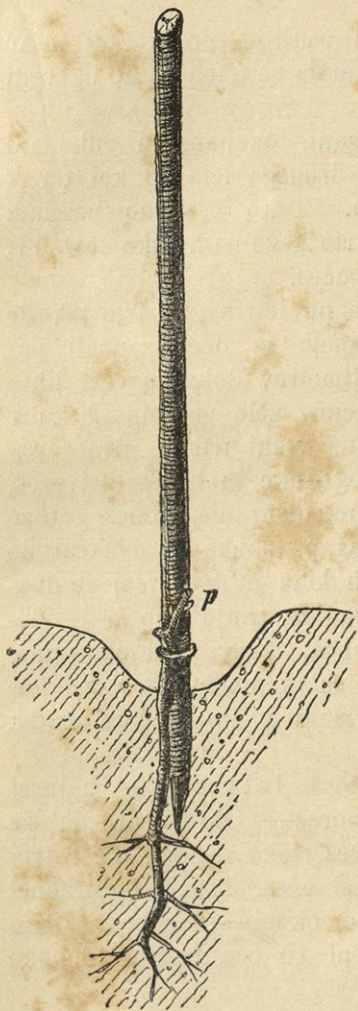
V. Poglavje.

Kako obdelovati v vinograde zasajene cepljene ameriške trte?

V prvem letu, to je tedaj, ko si zasadiš trte, moraš jih, ako zraste plevel, jedenkrat do dvakrat opleti. Na jesen, prav pred zimo, storiš kaj prav, ako trtice osuješ z zemljo, da jih ne more poškodovati zima.

Pomladi drugega leta moraš trte najprvo obrezati. Obreži jih tako, da pustiš vsaki trti le jeden sam palček dveh očes. Ko si jih obrezal, okopaj trte ter jih pri tem oprosti vseh rosnih, to je najvišjih drobnih koreninic. Tako okopavati, kakor okopavajo danes po Dolenjskem, ni pravo, ker je preplitvo in ker se rosne korenike nič ne odstranijo. Za naprej treba je globoko okopavati, tako da se bode prekopala zemlja gotovo 20 centimetrov na globoko in da se bodo odrezavale gladko vse privršne rosne koreninice. Okopavati bode torej treba z vipavsko kopalnico (slika 5.), kajti z navadno dolenjsko ni mogoče globoko okopavati, posebno pa ni mogoče ž njo odvzeti zemlje prav tik trte, kar je pa neogibno potrebno, da se odrežejo rosne korenike. Zakaj pa moramo odslej z ameriškimi trtami zasajene vinograde globoko okopavati? Prvič zato, ker

sicer trte, in to posebno v težkem ilnatem svetu, odgnivajo v globočini radi prevelike vlažnosti, in drugič zato, da pridejo vse privršne — rosne — koreninice na dan, da jih moreš odrezati. Ako bi rosni koreniki, katere z večine rasto iz cepičev cepljenih trt, ne odrezavali, naselile bi se trtne uši na njih ter bi uničile trte. Prav dobro, da malone neobhodno potreba bo, da mlade trte prva tri leta, ko smo jih zasadili, na pomlad, ko jih okopavamo, tudi odkopavamo za kakih 15 centimetrov globoko, da jih oprostimo rosnih korenin ter da jih tako odkopane pustimo do zime. To pa zategadelj, da se

Slika 11.

svet okolo korenik bolj osuši in zgreje, radi česar bodo trte bolj rastle, in da se trtna uš ne ugnezdi na rosnih korenikah.

K pravilno obrezani, okopani in odkopani trti utakni na pomlad drugega leta še kol ter k njemu priveži z beko. Tako pravilno pomladi drugega leta obdelano trto kaže nam slika štev. 11. Črka *p* je palec dveh očes.

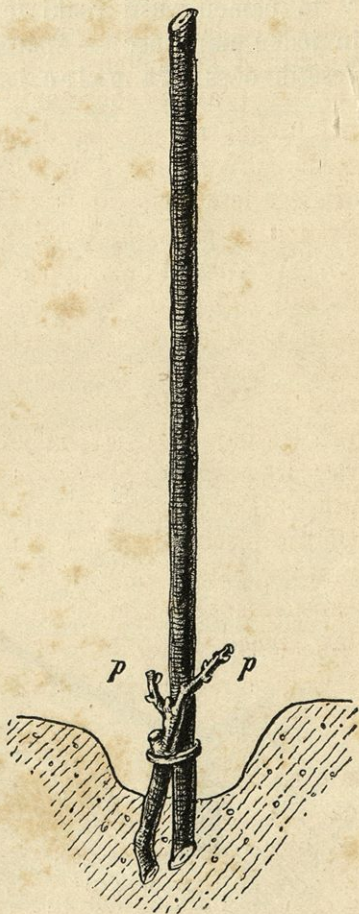
V drugem letu je po leti s tako trto tako-le ravnati: Bržko postanejo iz očes zagnali pogranki 15 do 20 centimetrov dolgi, poveži jih z mokro slamo ali pa ličjem zelo previdno h kolu. Ako pri tem delu pustiš vsaki trti le dva, največ tri najmočnejše pogranki in h kolu privežeš, vse druge slabotnejše pa odstraniš, storiš gotovo prav. Do jeseni moraš pogranki še dvakrat do trikrat privezati višje h kolu in trte vsaj še dvakrat okopati. Za drugo in tretjo kop bodo dolenske motike zelo dobre. Prav pred zimo moraš jamice, narejene pomladi okolo trt, zopet zasuti in to tako, da pridejo 3 do 4 očesa mladik pod zemljo.

Pomladi tretjega leta okoplji najprej trte previdno ter jih obreži. Obreži pa jih že na dva palčka treh očes, tako da ima vsaka trta na obadveh palčkih šest očes. Trto priveži zopet h kolu in ves vinograd okoplji globoko. Okolo trt pusti zopet do jeseni 15 centimetrov globoke

jamice. Tako pomladi drugega leta pravilno obrezano, privezano in odkopano trto kaže nam štev. 12. Črki p , p' zaznamenujeta palčka treh očes.

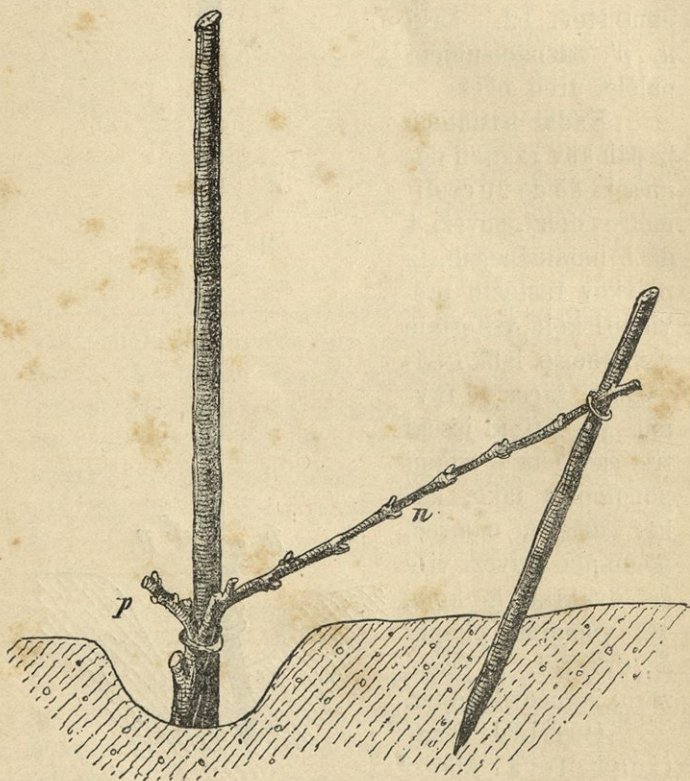
Kadar postanejo iz palčkov zagnali pognanki 15 do 20 centimetrov dolgi, poveži 4 do 5 najmočnejših, iz palčkov rastočih previdno h kolu, vse ostale slabotnejše lahko odstraniš. Sicer je ravnati po leti in jeseni tretjega leta s trtami popolnoma tako, kakor v drugem, namreč, pognanke priveži više še dvakrat h kolu, ves vinograd okoplji še dvakrat, a jeseni zasuj jamice okolo trt.

Pomladi tretjega leta obreži trte prvič za letino.

Slika 12.

V ta namen pusti vsaki le jeden palec treh očes in jeden napnenec — šparon preves — osmih do desetih očes. Za palec izvoli si vselej naj-

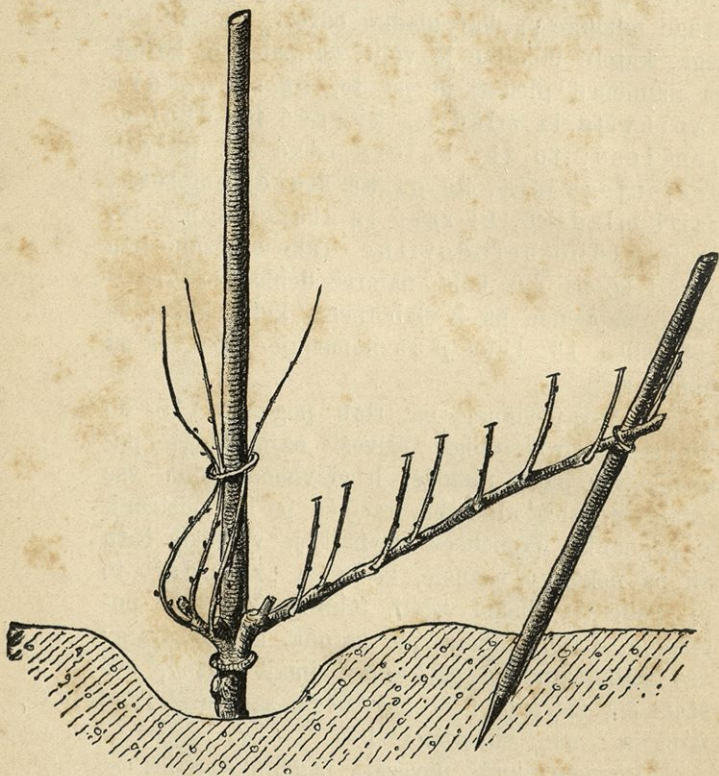

Slika 13.

močnejšo pa najnižjo mladiko, za napnenec pa najmočnejšo pa najvišjo, vse druge mladike pa kar gladko odreži. Kar se tiče tega, katere mladike je voliti za palec in katere za napnenec, gledati je na to, da se obadva napravita iz mladik, ki rasó na dvoletnem lesu; to je, katere rasó na palcih prejšnjega leta, ne pa na starejšem lesu, kajti mladike, ki rasó iz starejšega lesa, so navadno nerodovitne. Tako obrezano trto poveži že na dva kola, namreč deblo trte k močnemu, napnenec pa k slabotnemu kolu, kakor to kaže slika 13. Črka *p* zaznamenuje palec, *n* pa napnenec.

Kadar postanejo na trtah pognanki 15 do 20 centimetrov dolgi, priveži najmočnejše pognanke, iz palca rastoče, h glavnemu kolu, vse ostale iz palca ali debla rastoče pa kar odstrani. S pognanki napnencev ravnati je v istem času ali pa nekoliko pozneje, ko je že „zaroda“, to je cvetje trte jasno videti, tako-le. Vse tiste pognanke, kateri nimajo nič zaroda, kar odstrani; vse tiste pognanke pa, kateri imajo zarod, odščeni tik četrtega lista najvišjega zaroda. Tako trto kaže nam slika števil. 14.

Pozneje moraš povezati pognanke palca še vsaj dvakrat više h glavnemu kolu, pognanke napnencev pa, ako nad četrtilim listom zopet zaže-

Slika 14.

nejo, zopet odščeni ali odreži. Koplji v četrtem kakor v tretjem letu.

Pomladi petega leta obreži trte tako-le: Stari (lanski) napnenec kar gladko odreži. Iz mladik lanskega palca napravi se zopet nov palec in nov napnenec; palec iz najmočnejše in najnižje, napnenec pa iz najmočnejše in najvišje. Vse ostalo delo ostane popolnoma jednako delu četrtega leta. Kakor v petem letu, obrezuj potem trte leto za letom. Pri tem treba je vedno na to gledati, da se trte v starem lesu ne vzdignejo preveč od tal. Više nego 20 do 30 centimetrov naj bi ne bile nikdar trte v starem lesu, kajti čim višje so trte, tem dražje je njih obdelovanje, grozdje pa mnogo slabše, ker bolj pri tleh ko grozd raste, tem prej in bolj dozoreva. Dolenjci so v tej stvari, žal! nasprotnega, pa čisto napačnega mnenja. Ako v več letih trte vender-le postanejo v starem lesu deblu višje, znižaj jih. Znižaš jih pa s tem, da iz kake mladike, ki raste nizko iz debla, narediš palec, nad katerim čez dve leti deblo trte kar gladko odžagaj.

VI. Poglavje.

Kako gnojiti ameriškim cepljenim, v vinograd zasajenim trtam?

Kdor misli, da mu bodo ameriške cepljene trte vedno dobro rodile tudi brez gnoja, ta se zelo moti. Ameriške trte sicer zelo močno rāsó, pa njim se hoče tudi gnoj. Vsak, kdor sadí ameriške trte, skrbi najprej za to, da ima tudi dovolj gnoja, da jim bo mogel gnojiti. Gnoj pa niso samo ajdove pleve ali pleve od žita sploh, storži koruze, koruzna slama, ampak pravi hlevski gnoj, pomešan s tvarinami, ravnokar navedenimi, to je, pravi gnoj. S takim pravim gnojem gnoji trtam tako-le: Mej vrstami trt izmeči 30 centimetrov globoke in 50 do 60 centimetrov široke jarke, v katere natlači do 10 centimetrov na debelo gnoja ter zopet z zemljo zasuj. Taka gnojitev izda za deset do dvanajst let, na kar jo ponovi. Ne pričakujmo torej vsega le od ameriške trte; ako jej ne gnojimo, ne more nam nič pomagati.

